

Prof. RNDr. Pavol Korec, CSc., Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského
Mlynská dolina, Ilkovičova 6, 842 15 Bratislava

Posudok habilitačnej práce Mgr. Pavla Klapku, Ph.D. na tému:

Prostorové interakcie a jejich konceptualizace: problematika identifikace funkčních
regiónů

Posudzovaná habilitačná práca je spracovaná ako sumarizácia publikovaných deviatich vedeckých prác habilitanta doplnená úvodnou časťou, v ktorej sa habilitant zaoberá otázkou konceptualizácie priestorových interakcií, konkrétne problematikou definície a identifikácie funkčných regiónov, ktoré sú na priestorových interakciách založené. Všetkých deväť priložených vedeckých prác publikoval habilitant v spoluautorstve, pri troch z nich je prvý autor, v zostávajúcich šiestich je uvedený ako druhý autor. Šesť z týchto prác bolo publikovaných v renomovaných indexovaných zahraničných časopisoch, tri v českom renomovanom časopise Moravian Geographical Reports evidovanom v databáze Current Contents.

1. Aktuálnosť zvolenej témy

Téma habilitačnej práce je veľmi zaujímavá a aktuálne reaguje na súčasné výzvy geografického bádania v oblasti regionálneho rozvoja, predovšetkým v kontexte hodnotenia metodiky bádania a identifikácie funkčných regiónov rôznej hierarchie. Téma bádania je aktuálna aj v súvislosti s určitou renesanciou kvantitatívnej geografie v súčasnom geografickom myslení, pričom autor explicitne deklaruje aj možnosti využívania tzv. „big data“ v metodike, ktorej venuje svoju pozornosť. Predložené výsledky dokazujú systematický záujem habilitanta o problematiku metodiky a identifikáciu funkčných regiónov a systematickú snahu o znižovanie negatívnych čŕt používaných metód. Aj v kontexte v súčasnosti prebiehajúcej diskusie o nevyhnutnosti rovnomerne rozvíjať kvantitatívne i kvalitatívne metódy v geografickom bádani, je téma habilitačnej práce veľmi aktuálna.

2. Význam dosiahnutých výsledkov z hľadiska ich vedeckého prínosu pre rozvoj vedného odboru a originality

Výsledky habilitačnej práce sú nepochybne významným príspevkom pre rozvoj vedného odboru, ktorý sa orientuje na časovo-priestorové aspekty fungovania čoraz zložitejších sociálnych systémov. Funkčné regióny, na ktoré sústreďuje pozornosť habilitanta, sú v súčasnosti považované za jeden z kľúčových fenoménov hierarchicky usporiadanej priestorovej štruktúry štátu. Vedecký prínos výsledkov dosiahnutých habilitantom spočíva, okrem iných, hlavne v kritickom hodnotení používaných metód regionálnej taxonómie a predstavení vlastných zmien metodiky a aj samotných metód, ktoré reagujú nielen na nedostatky používaných metód, ale zohľadňujú aj možné perspektívy funkčnej regionálnej taxonómie.

3. Zhodnotenie zvolených vedeckých metód spracovania témy.

Architektúra habilitačnej práce je vhodne zvolená, úvodná vstupná analýza vybraných problémov regionálnej taxonómie (špecifická povaha priestoru; funkčný región; metódy identifikácie funkčných regiónov; príspevok habilitanta k problematike funkčnej regionálnej taxonómie; funkčná regionálna taxonómia a súčasná geografia), vrátane komentovania vedeckých prác priložených v druhej časti habilitačnej práce, ukazujú schopnosť autora uchopiť komplexnosť problematiky. Metódy spracovania témy habilitačnej práce boli zvolené vhodne. Popri kritickej analýze prác publikovaných k téme habilitačnej práce, je v 5. kapitole vstupnej časti sumarizovaný vedecký prínos habilitanta k problematike funkčnej regionálnej taxonómie. Metódy použité v jednotlivých príspevkoch zaradených do druhej časti habilitačnej práce sú rôznorodé, vedecky korektné, a sú dobrým dôkazom odbornej erudície autora habilitačnej práce. Z praktického hľadiska je potrebné oceniť skutočnosť, že aplikované metódy prispeli ku kvalifikovaným analýzám priestorových interakcií a identifikovaní funkčných regiónov na jednotlivých hierarchických úrovniach na príkladoch funkčných regiónov Česka, Slovenska a Maďarska.

4. K vlastnému obsahu práce.

Ako už bolo uvedené vyššie habilitačná práca sa skladá z dvoch častí, zo vstupnej textovej časti, ktorá má rozsah 45 strán a z priložených deviatich vedeckých prác habilitanta.

V prvej kapitole vstupnej časti habilitačnej práce habilitant diskutuje k základným východiskám svojho vedeckého bádania, pričom sa sústreďuje na špecifickú povahu priestoru. Už v úvode deklaruje, že jeho výskumná téma je súčasťou priestorovej analýzy a pristupuje k nej z pozície novej kvantitatívnej geografie, t.j. pozitivisticky prípadne post-pozitivisticky v zmysle stanfordskej filozofickej školy. Správne podotýka, že pri priestorovej analýze sa v geografii čoraz viac uplatňujú aj behaviorálne a psychologické aspekty. Takisto jeho konštatovanie, že v priestorovej analýze všeobecne nie je vždy k dispozícii potrebné množstvo využiteľných štatisticky podložených informácií o priestorových interakciách, má vážny metodický dopad na výskum v tejto oblasti. Upozorňuje, že sú to dáta o dochádzke do zamestnania, ktoré sa najčastejšie využívajú pri konštrukcii všeobecnejších sociálnych funkčných regiónov.

Prvú kapitolu považujem za dobre spracovanú časť vstupnej textovej časti habilitačnej práce. Čitateľa dobre upozorní na niektoré osobitosti výskumu pri priestorovej analýze a osobitne výskumu regionálnej taxonómie a súčasne ukáže filozoficko-metodologický postoj autora k tejto téme. Ja viem, že rozsah vstupnej textovej časti habilitačnej práce je limitovaný, ale podľa môjho názoru by si zaslúžili zmienku aj niektoré osobitné fenomény súčasnej informatizovanej spoločnosti, ktoré metodika výskumu funkčných regiónov zohľadňuje, napr. problematika práce z domu a využívanie internetu pri práci, v kontexte spomínaných dát o dochádzke do zamestnania často využívaných v priestorovej analýze.

Druhá kapitola vstupnej časti je venovaná hodnoteniu pojmom región a funkčný región. Habilitant pomerne rozsiahlo diskutuje o vývoji konceptu regiónu, pričom cituje celú plejádu autorov, ktorý sa k tejto otázke explicitne alebo implicitne vyslovili (Thunen, Mackinder, Galpin, Christaller, Whittlesey, Haggett i iní).

Chápanie konceptu regiónu je vzhľadom na kľúčové výskumné témy habilitanta dôležitá otázka, preto si myslím, že tu mohli byť diskutované aj niektoré ďalšie práce. Dramowicz (1981), napr. v diskusii či región je objektívnou priestorovou kategóriou alebo subjektívnou kategóriou upozornil, že dobre je ísť po tzv. zlatej strednej ceste; podľa neho je región objektívnou priestorovou kategóriou, ktorá objektívne existuje a odlišuje sa od okolitých území, je však kategóriou, ktorá je subjektívne vnímaná a vymedzovaná, preto je vo svojom vymedzení len určitou aproximáciou k objektívnej realite. Takisto viacerí autori (Saganová 2005, Matlovič 2010 i iní) upozorňujú, okrem iného, na v súčasnosti v spoločenských vedách dominujúci koncept regiónu ako „účelového nástroja ľudskej aktivity a zároveň objektu bádania rozvinutosti, resp. zaostávania a vzájomného porovnávania“. Práve bádanie habilitanta v oblasti funkčných regiónov nastavuje akoby zrkadlo týmto prevažne normatívnym regiónom.

Tretiu kapitolu autor zameral na hodnotenie metód identifikácie funkčných regiónov. Je to veľmi široká problematika a habilitant veľmi dobre kriticky hodnotí rozsiahlu literatúru. Hodnotí vývoj metód klasifikácie funkčných regiónov v kontexte vývoja paradigmy geografie. Implicitne poukazuje na skutočnosť, že veľmi plodným obdobím pre rozvoj metodiku klasifikácie funkčných regiónov boli roky, keď v geografii dominovala paradigma priestorovej vedy a koncept regiónu ako klasifikačnej triedy a analytického nástroja poznávania.

Habilitant dobre zvládol aj túto časť vstupnej textovej časti práce. Ukázal, že identifikácia funkčných regionálnych tried sa odohráva v šiestich na seba naväzujúcich krokoch, pričom explicitne sa venoval len niektorým z nich. Opäť, rešpektujúc limit rozsahu vstupnej textovej časti, bolo by podľa môjho názoru vhodné aspoň heslovite zaujať stanovisko aj k ostatným krokom. Voľbu klasifikovaných objektov, t.j. základných priestorových jednotiek považujem za dôležitú metodickú otázku, ktorá pri nesprávnom rozhodnutí znehodnocuje výsledky výskumu. Mohol by habilitant zaujať stanovisko k otázke „aké najčastejšie problémy musí bádateľ riešiť pri voľbe základných priestorových jednotiek“? Takisto by habilitant mohol uviesť, s akými problémami sa borí bádateľ v oblasti regionálnej taxonómie pri voľbe regionalizačných kritérií, resp. voľbe indikátorov kvalitatívnej štruktúry priestorových jednotiek.

Veľmi dôležitou časťou vstupnej textovej časti habilitačnej práce je štvrtá kapitola, v ktorej autor hodnotí svoj vlastný prínos k poznávaniu v oblasti funkčnej regionálnej taxonómie, pričom svoj komentár prepája na príspevky priložené v druhej časti habilitačnej práce. Kapitola sa postupne zaoberá tromi čiastkovými témami výskumu habilitanta: (i) teóriu funkčného regiónu (príspevky (1) a (2)), (ii) metodológiu funkčnej regionálnej taxonómie (príspevky (3), (4) a (6)) a (iii) aplikáciou metód funkčnej regionálnej taxonómie (príspevky (5), (6), (7), (8) a (9)). Túto kapitolu vstupnej textovej časti habilitačnej práce považujem tiež za dobre spracovanú. Podáva prehľadný pohľad na prácu habilitanta a ním dosiahnuté výsledky. Nielen pri tejto kapitole, ale aj pri predchádzajúcich, prípadne pri poslednej piatej kapitole, mi chýba diskusia habilitanta s prácou Bezáka (2000), ktorý v tejto svojej monografii upozornil na niektoré otázky diskutované habilitantom. Bezák (2000) napr. poukázal na osem základných atribútov funkčných regiónov, ktoré by sa mali rešpektovať pri ich identifikácii (vnútorná kontiguita, autonómia, kompaktný tvar, adherencia hraníc a ďalšie). Bezák (2000) takisto explicitne zaujal kritické stanovisko k existujúcim okresom Slovenska a funkčným regiónom na Slovensku, pričom uviedol, že až v 29 okresoch zo 70 (vyjmúc z celkového počtu 79 okresov 9 mestských okresov Bratislavy a Košíc)

bol zistený výrazný nesúlad v súvislosti s ich vnútornou integritou a vonkajšou uzavretosťou.

V poslednej piatej kapitole habilitant diskutuje k otázkam funkčnej regionálnej taxonómie a súčasnej geografie. Správne zdôrazňuje, že súčasný stav a úlohy funkčnej regionálnej taxonómie v geografických výskumoch sú ovplyvnené tromi navzájom prepojenými faktormi, spoločenským dopytom, technickým pokrokom v oblasti výpočtovej techniky a geografických informačných systémov a zmenou geografického myslenia v súvislosti s renesanciou kvantitatívnej geografie.

Autor výstižne zdôrazňuje, že nový kontext geografických výskumov, nové témy geografického výskumu, nové možnosti v oblasti výpočtovej techniky, rozširujúca sa požiadavka na akceptovanie "big data" a rad ďalších skutočností, kladú na súčasnú funkčnú regionálnu taxonómiu, na jednej strane vysoké nároky, na druhej strane zvyrazňujú jej význam vo výskume sociálnych systémov. Je zrejmé, že pozorujeme určitú renesanciu kvantitatívnej geografie. Aby nevyznievalo toto konštatovanie príliš jednostranne, teda len zo strany kvantitatívnych geografov, mohol habilitant aspoň stručne diskutovať s niektorými novšími prácami zaoberajúcimi sa vývojom geografického myslenia (Holt-Jensen 2009, Cresswell 2013, Daněk 2013, Matlovič, Matlovičová 2015 a iné).

Výskum Mgr. Pavla Klapku, Ph.D. sa vymyká tradičnému profilu výskumníka v českej, prípadne česko-slovenskej geografickej komunity. Všetky práce Mgr. Pavla Klapku, Ph.D. sú unikátne zvoleným metodickým prístupom a metódami, čo svedčí o jeho výborných teoretických poznatkoch a vynikajúcich analytických schopnostiach. Výskumné témy sa snaží spracovať adekvátnymi metódami, čo mu umožňuje získať relevantné a originálne poznatky na skúmané problémy. Jeho prácam nechýba hlbšie teoretické pozadie, jeho výskum je podopretý širokým záberom literatúry. Oceniť treba aj fakt, čo priložené vedecké práce ukazujú, že autor neskíza do nepodložených záverov a špekulácií.

Záver:

Na základe preštudovania predloženej habilitačnej práce konštatujem, že napriek niektorým malým pripomienkam uvedeným vyššie, práca spĺňa nároky na habilitačnú prácu, je dôkazom vedecko-výskumného a pedagogického potenciálu habilitanta. Habilitačnú prácu odporúčam prijať a po úspešnom habilitačnom konaní udeliť Mgr. Pavlovi Klapkovi, Ph.D. vedecko-pedagogickú hodnosť „docent“ v odbore Sociálna geografia a regionálny rozvoj.

V Bratislave, 15.4.2019